

ТАНИЛЦУУЛГА

*Татварын ерөнхий хуульд
нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай*

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Алсын хараа 2050” урт хугацааны хөгжлийн бодлогод “Цахим засаглалын технологийг бүх түвшинд бүрэн хэрэгжүүлж авлига хүнд сурталгүй төрийн үйлчилгээг төлөвшүүлнэ” гэж, тус бодлогын хүрээнд 2021-2030 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны 5.2.21-д “Төрийн бодлого, татварын хууль тогтоомжийн тогтвортой байдлыг хангаж, хөрөнгө оруулалтыг хамгаалах, татах таатай орчныг бүрдүүлнэ” гэж, “Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр батлах тухай” Монгол Улсын Их Хурлын 2024 оны 21 дүгээр тогтоолын 1 дүгээр хавсралтын 3.2.1-д “Татвар, нийгмийн даатгалын шинэчлэл”, 3.2.1.2-т “Татварын орчныг олон улсын стандартад үе шаттайгаар нийцүүлж, цахим татварын тогтолцоог сайжруулна” гэж тус тус заасан.

Олон улсын валютын сангаас 2022 онд хийсэн “Монгол Улс: Татварын албаны үйл ажиллагааг үнэлэх хэрэгслийн тайлан”-д татварын албаны үйл ажиллагааг нийт 32 үзүүлэлтээр үнэлэхэд үйл ажиллагааны эрсдэл, татварын тайлангийн хамрагдалт, татварын үнэн зөв тайлагнал, татварыг хугацаанд нь төлж буй байдал, татварын маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагаа зэрэгтэй холбогдох үзүүлэлтүүд хангалтгүй үнэлгээ авсан.

Түүнчлэн Азийн хөгжлийн банкны санхүүжилтээр татвар төлөгчдийн сэтгэл ханамжийн түвшнийг тодорхойлох зорилгоор 2022 онд жижиг, бичил сегментийн аж ахуйн нэгж болон иргэдээс нийт 78 үзүүлэлтэд үндэслэн судалгаа авсан. Судалгаагаар татвар төлөгчдийн 18 хувь нь сургалт, зөвлөгөө, заавар, зөвлөмж өгдөггүй гэж, 25 хувь нь татвар төлөх хугацаа уян хатан биш гэж дүгнэсэн. Мөн татвар төлөгчийн санал хүсэлтэд хариу өгөх үзүүлэлт хангалтгүй гэж дүгнэн, зөвлөх үйлчилгээг сайжруулах, мэдээллийг энгийн ойлгомжтой болгох, татварын албаны харилцах үйлчилгээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэж үзсэн байна.

Олон улсын чиг хандлагаас харахад сүүлийн жилүүдэд татварын албаны хяналтын механизмыг хялбаршуулах, татвар төлөгчдөд зөвлөн туслах үйлчилгээг сайжруулах чиглэлээр томоохон шинэчлэлүүд хийгдэж байна. Тухайлбал, Шинэ Зеланд, Австрали, Канад, Финланд зэрэг улс орнууд татварын хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхэд татвар төлөгчдөд дэмжлэг үзүүлэх, мэдээллээр хангах, эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх механизмыг нэвтрүүлж байна. Эдгээр улсуудад татвар төлөгчийг зөрчил гаргасны дараа шийтгэл хүлээлгэх бус, зөрчил гарахаас нь өмнө урьдчилан мэдээлж, тайлан гаргах, татвар төлөх үйл явцыг хялбар, ойлгомжтой болгох бодлого баримталдаг. Монгол Улс мөн энэ чиг хандлагыг баримталж, цахим системийн хөгжлийг ашиглан зөвлөн туслах үйлчилгээ, автомат хяналтын тогтолцоог нэвтрүүлж, татварын орчныг хялбаршуулж, сайжруулах шаардлага үүсээд байна.

Мөн Монгол Улс Европын Холбооны “Татварын зорилгоор хамтран ажилладаггүй бүс нутгуудын жагсаалт”-аас гарахад Татварын зорилгоор мэдээлэл солилцоо, ил тод байдлын Глобал форум олон улсын байгууллагын Мэдээлэл харилцан солилцох стандартыг хэрэгжүүлэх үүрэг хүлээсэн. Энэ хүрээнд бусад улс орнуудтай татварын зорилгоор мэдээлэл харилцан солилцох, хамтран ажиллах, ил тод байдлыг хангах олон улсын стандартуудыг дотоодын хууль тогтоомжид

нэвтрүүлэн үе шаттайгаар хэрэгжүүлж эхэлсэн бөгөөд Автоматаар мэдээлэл солилцох стандарттай холбоотой нэмэлт зохицуулалтуудыг хуульд нэмж тусган хэрэгжүүлэхийг Глобал форумас зөвлөмж болгосон.

Монгол Улсын Их Хурлын 2024 оны 46 дугаар тогтоолоор батлагдсан Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөнд татварын маргаан шийдвэрлэх зөвлөлийн маргаан таслах ажиллагааг эрчимжүүлэхээр, улмаар Монгол Улсын Ерөнхий сайдын 2025 оны 64 дүгээр захирамжийн 2 дугаар хавсралтаар батлагдсан Авлигатай тэмцэх, авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн шалтгаан, нөхцөлийг арилгах, авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөнд татварын маргаан таслах зөвлөлийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлэх ажлыг зохион байгуулахаар тус тус заасан. Дээрх төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг хангах үүднээс маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааг илүү шуурхай болгож, хугацааг багасгах, ингэснээр татвар төлөгчийн эрх ашгийг хамгаалах, ил тод байдлыг бэхжүүлэх шаардлагатай байна.

Татварын хууль тогтоомжуудад шаардлагатай нэмэлт, өөрчлөлтийг оруулах зорилгоор 2025 оны 01 дүгээр сарын 27-ны өдрөөс эхлэн Сангийн яам, татвар, гаалийн байгууллага, Монголын үндэсний худалдаа, аж үйлдвэрийн танхим болон Улсын Их Хурлын Тамгын газар хамтран улс орон даяар давхардсан тоогоор 11,000 гаруй татвар төлөгчийг хамруулсан 150 удаагийн уулзалт, хэлэлцүүлэг зохион байгуулж, 176 мянга орчим санал хүлээн авсан. Хэлэлцүүлгийн явцад татварын зөвлөн туслах үйлчилгээг сайжруулах, татвар төлөгчдөд тогтмол мэдээлэл хүргэж, зөвлөгөө өгөх, татварын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, хариуцлагатай татвар төлөгчийг дэмжих, бизнес хөрөнгө оруулалтын орчныг сайжруулах зэрэг саналуудыг нийтлэг байдлаар ирүүлсэн.

Иймд татвар төлөгчдөөс ирүүлсэн саналуудыг судлан үзэж, татварын зөвлөн туслах үйлчилгээний цар хүрээг өргөжүүлж, татвар төлөгчийг татварын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, татварын орчныг уян хатан болгох, олон улсын стандартыг бүрэн хэрэгжүүлэх, маргаан таслах зөвлөлийн үйл ажиллагаа ил тод, нээлттэй, мэргэжлийн байдлыг сайжруулж, маргаан шийдвэрлэх ажиллагааг боловсронгуй болгох зорилгоор Татварын ерөнхий хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсрууллаа.

Татварын зөвлөн туслах үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлж, татвар төлөгчийг татварын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлж, хариуцлагатай татвар төлөгчийг дэмжих зорилгоор татварын зөвлөн туслах үйлчилгээний цар хүрээг өргөжүүлж, татвар төлөгчдөд татварын хууль тогтоомжийн талаарх мэдээллийг илүү хүртээмжтэйгээр хүргэх, хиймэл оюун ухаан, их өгөгдөлд суурилсан цахим системийг нэвтрүүлж, мэргэжлийн холбоо болон боловсролын байгууллагатай хамтран олон нийтийн татварын боловсролыг нэмэгдүүлэх, заавар зөвлөгөө, сургалтыг тогтмол зохион байгуулах зэрэг арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. Түүнчлэн татварын алба татвар төлөгчийн хууль даган мөрдөлтийн түвшнийг тогтоож, үүнд үндэслэн нэмэгдсэн өртгийн албан татвар төлөх хугацааг сунгах, татварын зөвлөн туслах үйлчилгээг хэрэгжүүлэхэд ашиглана. Энэхүү түвшнийг тогтоосноор татвар төлөгчийг татварын эрсдэлд орохоос урьдчилан сэргийлж, алдаа зөрчлөө өөрөө засах боломжийг татвар төлөгчид олгоно.

Нөгөөтээгүүр, бизнес, хөрөнгө оруулалтын орчныг сайжруулах, татвар төлөгчдийг дэмжих зорилгоор санхүүгийн хүндрэлтэй нөхцөл байдалд орсон татвар төлөгчид үзүүлэх татварын төлөх хугацааны хөнгөлөлтөд тавигдах шаардлагыг

бууруулж, татварын өр барагдуулах ажиллагаанд татвар төлөгчийн санхүүгийн чадамж, бизнесийн үйл ажиллагаанд учирч болзошгүй хүндрэл, эрсдэлийг харгалзан дансыг бүхэлд нь битүүмжлэх бус, орлогын тодорхой хувийг суутгах, дансыг хэсэгчлэн битүүмжилж өр барагдуулах үйл ажиллагааг уян хатан болгож, татвар төлөгчийн үндсэн үйл ажиллагаагаа хэвийн үргэлжлүүлэх боломжийг бүрдүүлнэ.

Мөн Маргаан таслах зөвлөлийн үйл ажиллагааг нээлттэй, ил тод болгох, бүрэлдэхүүнийг мэргэшсэн, ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид байлгах чиглэлээр тавигдах шаардлагыг сайжруулах замаар маргаан шийдвэрлэх хугацааг бууруулж, татвар төлөгчийн эрх ашгийн хамгаална. Хуулийн этгээд, татварын байгууллага хооронд үүсдэг хуулийн хэрэглээтэй холбоотой маргааны тоог бууруулж, бусад байгууллага болон татварын алба хоорондын эрх, үүрэг, харилцаа, хамтран ажиллагааг татварын хуульд тодорхой тусгаж, мэдээлэл харилцан солилцоог сайжруулахын зэрэгцээ татвар төлөгчид их хэмжээний алданги тооцуулах эрсдэлээс хамгаалах зорилгоор алдангийн дээд хэмжээг Иргэний хуульд заасан хэмжээтэй уялдуулан тогтооно.

Олон улсын байгууллагын өмнө хүлээсэн үүргийн хүрээнд Монгол Улс татварын зорилгоор мэдээлэл харилцан солилцох, ил тод байх, ил тод байдлыг хангах олон улсын стандартуудыг дотоодын хуль тогтоомжид үе шаттайгаар нэвтрүүлэн ажиллаж байна. Монгол Улс нь Автоматаар мэдээлэл харилцан солилцох стандартын хүрээнд 2026 оны мэдээллийг 2027 оноос эхлэн бусад улсын татварын албатай харилцан солилцох үүрэг хүлээсэн бөгөөд үүнтэй холбоотой эрх зүйн зохицуулалтыг хуульд тусгах шаардлага үүссэн. Уг стандартыг хэрэгжүүлэх зорилгоор татварын алба хооронд мэдээллийг олон улсын жишигт нийцсэн хэлбэрээр, тогтоосон хугацаанд гишүүн орнуудад хүргүүлэх, тухайн үүргийг хэрэгжүүлэх этгээдийг тодорхойлох, шаардлагатай мэдээллийг бүрдүүлэх, нарийвчилсан зохицуулалтыг батлах эрхийг холбогдох байгууллага, эрх бүхий этгээдэд олгохоор хуулийн төсөлд тусгасан болно.

Хуулийн төсөл батлагдсанаар татварын зөвлөн туслах үйлчилгээний хүртээмж нэмэгдэж, иргэн, аж ахуйн нэгжүүд татварын хууль тогтоомжийг мөрдөхөд шаардлагатай мэдээлэл, зөвлөгөөг илүү хүртээмжтэй авах боломжтой болох бөгөөд татвар төлөгч татварын алба хооронд үүсдэг хуулийн хэрэглээтэй холбоотой тодорхой бус байдал буурч, бизнесийн болон хөрөнгө оруулалтын орчин сайжирч, Монгол Улсын нэгдэн орсон олон улсын гэрээ, хэлэлцээрийг бүрэн хэрэгжүүлэх боломж бүрдэхийн зэрэгцээ татвараас зайлсхийх болон хууль бус санхүүгийн гүйлгээг бууруулах, татварын ил тод байдлыг нэмэгдүүлнэ.

ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТАНИЛЦУУЛГА

Татварын ерөнхий хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Алсын хараа 2050” урт хугацааны хөгжлийн бодлогод “Цахим засаглалын технологийг бүх түвшинд бүрэн хэрэгжүүлж авлига хүнд сурталгүй төрийн үйлчилгээг төлөвшүүлнэ” гэж, тус бодлогын хүрээнд 2021-2030 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны 5.2.21-д “Төрийн бодлого, татварын хууль тогтоомжийн тогтвортой байдлыг хангаж, хөрөнгө оруулалтыг хамгаалах, татах таатай орчныг бүрдүүлнэ” гэж, “Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр батлах тухай” Монгол Улсын Их Хурлын 2024 оны 21 дүгээр тогтоолын 1 дүгээр хавсралтын 3.2.1-д “Татвар, нийгмийн даатгалын шинэчлэл”, 3.2.1.2-т “Татварын орчныг олон улсын стандартад үе шаттайгаар нийцүүлж, цахим татварын тогтолцоог сайжруулна” гэж тус тус заасан.

Түүнчлэн Европын Холбооны Комисс 2017 онд гаргасан “Татварын зорилгоор хамтран ажилладаггүй бүс нутгуудын жагсаалт”-д Монгол Улсыг оруулсан бөгөөд үүнтэй холбогдуулан Засгийн газрын 2017 оны 350 дугаар тогтоолоор Монгол Улс Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллагын Татварын зорилгоор мэдээлэл солилцоо, ил тод байдлын олон улсын форумд гишүүнээр элссэн. Европын Холбоо болон тус форумын өмнө хүлээсэн олон улсын үүргийн хүрээнд Монгол Улсын Их Хурал 2020 оны 01 дүгээр сарын 03-ны өдөр “Татварын асуудлаар захиргааны туслалцаа харилцан үзүүлэх тухай конвенц”-ыг соёрхон баталж, Монгол Улс татварын зорилгоор мэдээлэл харилцан солилцох, хамтран ажиллах, ил тод байдлыг хангах олон улсын стандартуудыг дотоодын хууль тогтоомжид нэвтрүүлээд байна. Цаашид эдгээр олон улсын стандартыг бүрэн хэрэгжүүлэх зорилгоор автоматаар мэдээлэл харилцан солилцох, ил тод байдал, мэдээллийн нууцлалын зохицуулалтыг дотоодын хууль тогтоомжид нэмж тусгах шаардлага үүсээд байна.

Татварын багц хуулийн 2019 оны шинэчлэл нь бизнес эрхлэлт, жижиг дунд бизнесийг дэмжих, татварын үйл ажиллагааг цахимжуулах, хялбаршуулах, татвараас зугтах, зайлсхийх явдлын эсрэг тэмцэх, худалдааг хөнгөвчлөх гэсэн үндсэн зорилготой байсан. Татварын үйл ажиллагааг цахимжуулах, хялбаршуулах зорилгын хүрээнд Монгол Улсын татварын албаны цахимжилт эрчимтэй хөгжиж, татвар төлөгчийн бүртгэл, тайлагнал, төлөлт бүрэн цахимжсанаар хүний оролцоо багасах нөхцөл бүрдсэн.

Сүүлийн жилүүдэд эдийн засаг, бизнесийн харилцаа өргөжин тэлж, техник, технологийн хөгжил хурдацтай өрнөхийн хэрээр татварын үйл ажиллагааны цахимжилтыг дараагийн түвшинд хүргэж, хиймэл оюун ухаан, их өгөгдөлд суурилсан, хүний оролцоо багатай, бүрэн цахимжсан системд шилжүүлэх шаардлага бий болж байна.

Олон улсын валютын сангаас 2022 онд хийсэн “Монгол Улс: Татварын албаны үйл ажиллагааг үнэлэх хэрэгслийн тайлан”-д дурдсанаар Монгол Улсын татварын албаны үйл ажиллагааг нийт 32 үзүүлэлтээр үнэлэхэд үйл ажиллагааны эрсдэл, татварын тайлангийн хамрагдалт, татварын үнэн зөв тайлагнал, татварыг хугацаанд нь төлж буй байдал зэрэгтэй холбоотой үзүүлэлтүүд хангалтгүй үнэлгээ авсан байна.

Түүнчлэн, Азийн хөгжлийн банкны санхүүжилтээр татвар төлөгчдийн сэтгэл ханамжийн түвшнийг тодорхойлох зорилгоор 2022 онд жижиг, бичил сегментийн аж ахуйн нэгж болон иргэдээс нийт 78 үзүүлэлтэд үндэслэн судалгаагаа авсан. Судалгаагаар татвар төлөгчдийн 18 хувь нь сургалт, зөвлөгөө, заавар, зөвлөмж өгдөггүй гэж, 25 хувь нь татвар төлөх хугацаа уян хатан биш гэж дүгнэсэн. Мөн татвар төлөгчид санал хүсэлтэд хариу өгөх үзүүлэлтэд бага оноо өгч, мэдээлэл өгөх, зөвлөх үйлчилгээг сайжруулах, мэдээллийг энгийн ойлгомжтой болгох, татварын албаны харилцах үйлчилгээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэж үзсэн байна.

Сүүлийн 10 гаруй жилийн хугацаанд цахим төлбөрийн баримтын системийг нэвтрүүлснээр нийт хэрэглэгчийн тоо 2.3 саяд хүрч, сард дунджаар хэвлэгдэж байгаа баримтын үнийн дүн 6.2 их наяд төгрөгт хүрч, 37.3 сая баримт хэвлэсэн статистик тоон үзүүлэлттэй байна. Мөн цахим төлбөрийн баримтын системийг ашиглан хөрөнгийн татварын нэхэмжлэхээ төлөх боломж бүрдсэн билээ.

Цаашид энэхүү хөгжлийг дэмжиж, татварын эрсдэлийг цахим систем үнэлж, эрсдэлтэй татвар төлөгчдөд эрсдэлийг анхааруулдаг, сануулдаг, урьдчилан сэргийлдэг, мэдээлэлд суурилсан шийдвэр гаргадаг тогтолцоонд шилжинэ. Ингэснээр татварын албаны хяналт шалгалтын тоог бууруулахаас гадна татвар төлөгчдөд учирдаг хүндрэл, зөрчлийн тоог бууруулах эерэг үр нөлөөтэй юм.

Түүнчлэн, олон улсын чиг хандлагаас харахад сүүлийн жилүүдэд татварын албаны хяналтын механизмыг хялбаршуулах, татвар төлөгчдөд зөвлөн туслах үйлчилгээг сайжруулах чиглэлээр томоохон шинэчлэлүүд хийгдэж байна. Тухайлбал, Шинэ Зеланд, Австрали, Канад, Финланд зэрэг улс орнууд татварын хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхэд татвар төлөгчдөд дэмжлэг үзүүлэх, мэдээллээр хангах, эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх механизмыг нэвтрүүлж байна. Эдгээр улсуудад татвар төлөгчийг зөрчил гаргасны дараа шийтгэл хүлээлгэх бус, зөрчил гарахаас нь өмнө урьдчилан мэдээлж, тайлан гаргах, татвар төлөх үйл явцыг хялбар, ойлгомжтой болгох бодлого баримталдаг. Монгол Улс мөн энэ чиг хандлагыг баримталж, цахим системийн хөгжлийг ашиглан зөвлөн туслах үйлчилгээ, автомат хяналтын тогтолцоог нэвтрүүлж, татварын орчныг хялбаршуулж, сайжруулах шаардлага үүсээд байна.

Энэ хүрээнд татварын хууль тогтоомжуудад шаардлагатай нэмэлт, өөрчлөлтийг оруулах зорилгоор Сангийн яам, татвар, гаалийн байгууллага, Монголын үндэсний худалдаа, аж үйлдвэрийн танхим болон Улсын Их Хурлын Тамгын газар хамтран улс орон даяар давхардсан тоогоор 11,000 гаруй татвар төлөгчийг хамруулсан 150 удаагийн уулзалт, хэлэлцүүлэг зохион байгуулж, 176 мянга орчим санал хүлээн авсан. Хэлэлцүүлгийн явцад татвар гаалийн байгууллагын зөвлөн туслах үйлчилгээг сайжруулах, татвар төлөгчдөд тогтмол мэдээлэл хүргэж, зөвлөгөө өгөх, татварын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, хариуцлагатай татвар төлөгчийг дэмжих зэрэг саналуудыг нийтлэг байдлаар ирүүлсэн байна.

Монгол Улсын Их Хурлын 2024 оны 46 дугаар тогтоолоор батлагдсан Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөнд татварын маргаан шийдвэрлэх зөвлөлийн маргаан таслах ажиллагааг эрчимжүүлэхээр, улмаар Монгол Улсын Ерөнхий сайдын 2025 оны 64 дүгээр захирамжийн 2 дугаар хавсралтаар батлагдсан Авлигатай тэмцэх, авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн шалтгаан, нөхцөлийг арилгах, авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөнд татварын маргаан

таслах зөвлөлийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлэх ажлыг зохион байгуулахаар тус тус заасан. Дээрх төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг хангах үүднээс маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааг илүү шуурхай болгож, хугацааг багасгах, ингэснээр татвар төлөгчийн эрх ашгийг хамгаалах, ил тод байдлыг бэхжүүлэх шаардлагатай байна.

Түүнчлэн Монгол Улс 2018 онд Татварын зорилгоор мэдээлэл солилцоо, ил тод байдлын олон улсын форумд гишүүнээр элсэж, бусад гишүүн улс орнуудтай татварын зорилгоор мэдээлэл харилцан солилцох, ил тод байдлыг хангах, хамтран ажиллах, татвараас зайлсхийхтэй тэмцэх үндсэн үүргийг хүлээсэн. Эдгээр үүргийн хүрээнд суурь эрх зүйн зохицуулалтыг татварын багц хуулийн шинэчлэлээр дотоодын хууль тогтоомжид тусган шат дараатай хэрэгжүүлэн ажиллаж байгаа бөгөөд Монгол Улс “Санхүүгийн дансны мэдээллийг автоматаар солилцох тухай эрх бүхий этгээд хоорондын олон талт хэлэлцээр”-т нэгдэж, 2027 оноос Автоматаар харилцан мэдээлэл солилцох стандартыг хэрэгжүүлж эхлэхээр болсон. Үүнтэй холбоотойгоор уг стандартыг бүрэн хэрэгжүүлэхийн тулд шаардлагатай зохицуулалтыг дотоодын хууль тогтоомжид нэмж тусгах шаардлага үүсээд байна.

Иймд татвар төлөгчдөөс ирүүлсэн саналуудыг судлан үзэж, татварын зөвлөн туслах үйлчилгээний цар хүрээг өргөжүүлж, татвар төлөгчийг татварын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, татварын орчныг уян хатан болгох, олон улсын стандартыг бүрэн хэрэгжүүлэх, маргаан таслах зөвлөлийн үйл ажиллагаа ил тод, нээлттэй, мэргэжлийн байдлыг сайжруулж, маргаан шийдвэрлэх ажиллагааг боловсронгуй болгох зорилгоор Татварын ерөнхий хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсрууллаа.

Хуулийн төсөлд дараах арга хэмжээг зохицуулахаар тусгасан болно. Үүнд:

1. Гааль, татварын албаны зөвлөн туслах үйлчилгээг татвар төлөгчдөд үзүүлэхтэй холбоотой өөрчлөлт.

Гааль, татварын албаны зөвлөн туслах үйлчилгээний цар хүрээг өргөжүүлж, татвар төлөгчдөд хууль тогтоомжийн талаарх мэдээллийг илүү хүртээмжтэйгээр хүргэх, татварын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх механизмыг бүрдүүлэхээр хуулийн төслийг боловсруулсан. Тухайлбал:

- Татварын алба татвар төлөгчдийн хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн, тэдгээрт үүсдэг нийтлэг эрсдэлийн мэдээллийг агуулсан гарын авлага, заавар, зөвлөмжийг боловсруулан хүргүүлж, танхимын болон цахим хэлбэрийн сургалтад хамруулах;
- Татварын төлөгчдийн татварын боловсролыг дээшлүүлэх, татварын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, хууль тогтоомжийг сурталчлан таниулах зорилгоор холбогдох ажлыг зохион байгуулж, зөвлөмж гаргах;
- Татвар төлөгчийн гаргасан зөвлөн туслах үйлчилгээ авахтай холбоотой гаргасан хүсэлтэд үндэслэн тухайн асуудлаар бусад байгууллага, худалдааны танхим, мэргэжлийн холбоодыг хамруулан хэлэлцүүлэг, сургалтыг зохион байгуулж, холбоотой мэдээллийг татварын албаны цахим хуудсанд байршуулах;
- Татвар төлөгчийн хүсэлтээр татварын бүртгэл, тайлагнал, төлөлтийн талаар зөвлөгөө өгөх, татварын хууль тогтоомжийн өөрчлөлтийг тухай бүр мэдээлэх, татварын хууль тогтоомжийн хэрэгжилт, хөнгөлөлт, чөлөөлөлтийн талаар хиймэл оюун ухаан, их өгөгдөл ашиглан зөвлөгөө өгөх системийг бий болгох зэрэг өөрчлөлтүүд болно.

Дээр дурдсан өөрчлөлттэй холбоотой зохицуулалтыг хуулийн төслийн 1 дүгээр зүйлд тусгалаа.

2. Татвар төлөгчдийн хууль сахин мөрдөх байдлыг дэмжихтэй холбоотой өөрчлөлт.

Хариуцлагатай татвар төлөгчийг дэмжих, урамшуулах, татвар төлөгчийг татварын эрсдэлд орохоос урьдчилан сэргийлэх зорилгоор гааль, татварын алба татвар төлөгчийн хууль даган мөрдөлтийн түвшнийг тодорхойлно. Хууль даган мөрдөлтийн түвшин нь нэмэгдсэн өртгийн албан татвар төлөх хугацааг хойшлуулах, татварын зөвлөн туслах үйлчилгээ үзүүлэх, татвар төлөгчийг татварын хяналт шалгалтад орохоос урьдчилан сэргийлэх зэрэг эерэг нөлөөтэй юм.

Дээр дурдсан өөрчлөлттэй холбоотой зохицуулалтыг хуулийн төслийн 1 дүгээр зүйл, 2 дугаар зүйлд тус тус тусгалаа.

3. Гааль, татварын албаны үйл ажиллагааг уялдуулж, нээлттэй ил тод болгох, хөрөнгө оруулалт, бизнесийн орчныг сайжруулж, бизнесийн үйл ажиллагааг дэмжихтэй холбоотой өөрчлөлт.

Хөрөнгө оруулалт, бизнесийн орчныг сайжруулах, бизнес эрхлэгчдийг дэмжих зорилгоор гааль, татварын албаны үйл ажиллагааг хялбаршуулж, хяналт шалгалтын давхардлыг арилгах, олон нийтэд нээлттэй болгох, татварын тайлагнал, төлбөрийн баримтын зохицуулалтыг нарийвчилж, татвар төлөгчдийн эрх ашгийг хамгаалахад чиглэсэн зохицуулалтыг хуулийн төсөлд тусгасан.

Түүнчлэн санхүүгийн хүндрэлтэй нөхцөл байдалд орсон татвар төлөгчид үзүүлэх татварын төлөх хугацааны хөнгөлөлтөд тавигдах шаардлагыг бууруулж, татварын өр барагдуулах ажиллагаанд татвар төлөгчийн санхүүгийн чадамж, бизнесийн үйл ажиллагаанд учирч болзошгүй хүндрэл, эрсдэлийг харгалзан дансыг бүхэлд нь битүүмжлэх бус, орлогын тодорхой хувийг суутгах, дансыг хэсэгчлэн битүүмжилж өр барагдуулах үйл ажиллагааг уян хатан болгож, татвар төлөгчийн үндсэн үйл ажиллагаагаа хэвийн үргэлжлүүлэх боломжийг бүрдүүлнэ. Хуулийн этгээд, татварын байгууллага хооронд үүсдэг хуулийн хэрэглээтэй холбоотой маргааны тоог бууруулж, бусад байгууллага болон татварын алба хоорондын эрх, үүрэг, харилцаа, хамтран ажиллагааг татварын хуульд тодорхой тусгаж, мэдээлэл харилцан солилцоог сайжруулахын зэрэгцээ татвар төлөгчид их хэмжээний алданги тооцуулах эрсдэлээс хамгаалах зорилгоор алдангийн дээд хэмжээг Иргэний хуульд заасан хэмжээтэй уялдуулан тогтооно.

Дээр дурдсан өөрчлөлттэй холбоотой зохицуулалтыг хуулийн төслийн 1 дүгээр зүйл, 2 дугаар зүйл, 3 дугаар зүйл, 4 дүгээр зүйл, 6 дугаар зүйлд тус тус тусгалаа.

4. Татварын маргаан шийдвэрлэх ажиллагааг сайжруулахтай холбоотой өөрчлөлт.

Татварын маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааг эрчимжүүлэх зорилгоор Маргаан таслах зөвлөлийн үйл ажиллагааг нээлттэй, ил тод болгох, бүрэлдэхүүнийг мэргэшсэн, ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид байлгах чиглэлээр тавигдах шаардлагыг сайжруулах замаар маргаан шийдвэрлэх хугацааг бууруулж, татвар

төлөгчийн эрх ашгийн хамгаалахад чиглэсэн нэмэлт, өөрчлөлтийг хуулийн төсөлд тусгасан.

Дээр дурдсан өөрчлөлттэй холбоотой зохицуулалтыг хуулийн төслийн 1 дүгээр зүйл, 2 дугаар зүйл, 4 дүгээр зүйл, 5 дугаар зүйлд тус тус тусгалаа.

5. Гааль, татварын албаны цахим системтэй холбоотой үйл ажиллагааны өөрчлөлт.

Татварын цахим системийг өргөжүүлэн, татвар, гаалийн байгууллага хоорондын мэдээлэл солилцоог сайжруулж, татвар төлөх үйл явцыг хялбаршуулах, гааль, татварын албаны үйл ажиллагааны үр ашиг, хяналтын тогтолцоог сайжруулж, хүний оролцоо багатай, бүрэн цахимжсан системд шилжинэ.

Дээр дурдсан өөрчлөлттэй холбоотой зохицуулалтыг хуулийн төслийн 1 дүгээр зүйлд тусгалаа.

6. Татварын зорилгоор ил тод байх, мэдээлэл харилцан солилцох Глобал форум олон улсын байгууллагаас ирүүлсэн зөвлөмж, Автоматаар харилцан мэдээлэл солилцох стандартыг бүрэн хэрэгжүүлэхтэй холбоотой өөрчлөлт.

Монгол Улсын Их Хурал 2020 оны 01 дүгээр сарын 03-ны өдөр “Татварын асуудлаар захиргааны туслалцаа харилцан үзүүлэх тухай конвенц”-ыг соёрхон баталж, тус конвенцын хүрээнд “Санхүүгийн дансны мэдээллийг автоматаар солилцох тухай эрх бүхий этгээд хоорондын олон талт хэлэлцээр”-т нэгдэж, 2027 оноос Автоматаар харилцан мэдээлэл солилцох стандартыг хэрэгжүүлж эхлэх үүрэг хүлээсэн. Үүнтэй холбоотойгоор уг стандартыг бүрэн хэрэгжүүлэхийн тулд шаардлагатай зохицуулалтыг дотоодын хууль тогтоомжид нэмж тусгах шаардлага үүссэн.

Татварын зорилгоор Автоматаар харилцан мэдээлэл солилцох стандартыг хэрэгжүүлэх этгээдийг тодорхойлох, шаардлагатай мэдээллийг бүрдүүлэх, уг мэдээллийг тогтоосон хугацаанд, олон улсын жишигт нийцсэн хэлбэрээр бусад гишүүн оронд хүргүүлэх болон түүнтэй холбоотой нарийвчилсан зохицуулалтыг батлах эрхийг холбогдох байгууллага, эрх бүхий этгээдэд олгох, татвар төлөгчийн мэдээллийн нууцлалыг хадгалах зэрэг зохицуулалтуудыг хуулийн төсөлд тусгасан.

Дээр дурдсан өөрчлөлттэй холбоотой зохицуулалтыг хуулийн төслийг 1 дүгээр зүйл, 2 дугаар зүйл, 3 дугаар зүйл, 4 дүгээр зүйл, 6 дугаар зүйлд тус тус тусгалаа.

Хуулийн төсөлтэй холбогдуулан Гаалийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл, Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл, Татварын мэргэшсэн зөвлөх үйлчилгээний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл, Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл, Хөрөнгө оруулалтын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг тус тус боловсрууллаа.

INTRODUCTION

On Draft Law to Amend the General Tax Law

The long-term development policy of Mongolia “**Vision 2050**”, approved by Resolution No. 52 of 2020 of the State Great Khural, states that “*E-governance technologies shall be fully implemented at all levels to establish a corruption-free and efficient public service.*” Within the framework of this policy, Section 5.2.21 (2021–2030) provides that “*the stability of state and tax policy shall be ensured, and a favorable environment for protecting and attracting investment shall be created.*” Furthermore, the Government Action Plan of Mongolia for 2024–2028, approved by State Great Khural Resolution No. 21 of 2024, specifies in Annex 1, Section 3.2.1, “*Tax and social insurance reforms,*” and in Section 3.2.1.2, “*Gradually align the tax environment with international standards and improve the e-tax system.*”

In addition, the European Commission included Mongolia in the “List of Non-Cooperative Jurisdictions for Tax Purposes” in 2017. In response, by Government Resolution No. 350 of 2017, Mongolia became a member of the Global Forum on Transparency and Exchange of Information for Tax Purposes under the Organization for Economic Cooperation and Development. Within the framework of the international obligations undertaken before the European Union and the Global Forum, the State Great Khural of Mongolia ratified the *Convention on Mutual Administrative Assistance in Tax Matters* on January 3, 2020, thereby incorporating international standards on exchange of information for tax purposes, cooperation, and transparency into domestic legislation. In order to fully implement these international standards, it has become necessary to introduce further provisions on automatic exchange of information, transparency, and confidentiality of information into domestic laws.

The 2019 tax reform package aimed to promote business activities, support small and medium enterprises, digitalize and simplify tax administration, combat tax evasion and avoidance, and facilitate trade. Within the scope of digitalization and simplification, the tax administration of Mongolia has rapidly advanced in recent years, fully digitalizing taxpayer registration, reporting, and payment, thus reducing human involvement. With the expansion of economic and business activities and rapid technological development in recent years, it has become necessary to advance tax digitalization to the next level by transitioning to a fully digitalized system with minimal human involvement, based on artificial intelligence and big data.

According to the 2022 *Mongolia: Tax Administration Diagnostic Assessment Tool Performance Assessment Report* conducted by the International Monetary Fund, the tax administration of Mongolia was evaluated based on 32 indicators. It received low scores on indicators related to operational risk, coverage of tax reporting, accuracy of tax reporting, and timely tax payment.

In addition, a taxpayer satisfaction survey was conducted in 2022, financed by the Asian Development Bank, covering small, micro, and individual taxpayers, based on 78 indicators. The survey revealed that 18 percent of taxpayers reported that they did not receive training, guidance, or recommendations, while 25 percent considered tax payment deadlines inflexible. Taxpayers also gave low scores regarding responsiveness to feedback and emphasized the need to improve information provision, advisory services, clarity of information, and communication services of the tax administration.

Since the introduction of the e-invoice system more than 10 years ago, the number of users has reached 2.3 million, with an average monthly transaction volume of 6.2 trillion MNT and 37.3 million invoices issued. The e-invoice system also enabled taxpayers to pay their property tax bills.

Going forward, development should focus on enabling the electronic system to independently assess tax risks, provide warnings and alerts to high-risk taxpayers, and support data-driven decision-making. This will reduce the number of tax audits and inspections, as well as taxpayer burdens and violations.

Recent global trends also show that major reforms have been introduced to simplify tax inspection mechanisms and improve taxpayer advisory services. For example, New Zealand, Australia, Canada, and Finland have adopted mechanisms to provide taxpayers with support, access to information, and preventive measures against risks. Instead of penalizing taxpayers after violations occur, these countries notify taxpayers in advance and strive to make tax reporting and payment processes as simple and understandable as possible. Mongolia is also following this trend by introducing advisory services and automated control systems through digital development, with the aim of simplifying and improving the tax environment.

Within this context, in order to incorporate necessary amendments into tax legislation, the Ministry of Finance, the Tax and Customs Administration, the Mongolian National Chamber of Commerce and Industry, and the Secretariat of the State Great Khural jointly organized 150 meetings and discussions nationwide, involving more than 11,000 taxpayers and receiving around 176,000 comments. During these consultations, common feedback emphasized the need to improve advisory services, provide regular taxpayer information and guidance, prevent tax risks, and support responsible taxpayers.

By Resolution No. 46 of 2024, the State Great Khural of Mongolia approved the Action Plan for the Implementation of the National Anti-Corruption Program, which calls for the intensification of the dispute resolution procedures of the Tax Dispute Resolution Council. In addition, Annex 2 of Order No. 64 of 2025 of the Prime Minister of Mongolia, approving the Action Plan for Combating Corruption, Eliminating the Causes and Conditions of Corruption and Official Misconduct, and Preventing Conflicts of Interest, likewise mandates measures to strengthen the operations of the Tax Dispute Resolution Council. To ensure the effective implementation of these plans, it is necessary to expedite the dispute review and resolution process, reduce resolution timeframes, enhance transparency, and thereby safeguard the rights and interests of taxpayers.

Furthermore, Mongolia joined the Global Forum on Transparency and Exchange of Information for Tax Purposes in 2018, thereby undertaking core obligations to exchange tax information, ensure transparency, cooperate, and combat tax avoidance with other member jurisdictions. Within this framework, the fundamental legal provisions were introduced through the 2019 tax reform and are being implemented step by step. Mongolia also acceded to the *Multilateral Competent Authority Agreement on Automatic Exchange of Financial Account Information*, and will begin implementing the Automatic Exchange of Information Standard from 2027. To this end, further amendments must be introduced into domestic laws to ensure full implementation of the standard.

Accordingly, over 50 percent of taxpayers' proposals were incorporated into the draft law, which expands the scope of advisory services, establishes mechanisms to prevent

taxpayers from potential risks, ensures flexibility of the tax environment, fully implements international standards, improves the transparency, openness, and professionalism of the Dispute Settlement Council, and enhances the efficiency of dispute resolution procedures.

The draft law provides for the following measures:

1. **Amendments Concerning the Provision of Taxpayer Advisory Services by the Customs and Tax Administration.** The scope of advisory services will be expanded to enhance taxpayers' access to information on legislation and establish preventive mechanisms for tax risks. For example:
 - Preparing and delivering manuals, guidelines, and recommendations tailored to taxpayer needs, covering common risks, and conducting both in-person and online training;
 - Organizing activities and providing recommendations to improve taxpayers' education, prevent risks, and raise awareness of legislation;
 - Based on taxpayer requests, involving other organizations, chambers of commerce, and professional associations in discussions and training, and publishing related information on the Tax Administration's website;
 - At the request of taxpayers, providing advice on registration, reporting, and payment, notifying them of legislative changes, and offering advice on implementation, exemptions, and reliefs through AI and big data systems.

These amendments are reflected in Article 1 of the draft law.

2. **Amendments Related to Supporting Taxpayer Compliance.** To encourage and reward responsible taxpayers and prevent tax risks, the customs and tax administration will assess compliance levels. Higher compliance will result in benefits such as deferral of VAT payment deadlines, advisory services, and prevention from being subject to audits.

These amendments are reflected in Articles 1 and 2 of the draft law.

3. **Amendments Related to Coordinating Customs and Tax Administration Activities, Ensuring Transparency, and Supporting the Business Environment.** To improve the business environment, measures are introduced to simplify operations, eliminate overlapping inspections, enhance transparency, refine tax reporting and invoice regulations, and protect taxpayer rights.

In addition, requirements for granting tax payment deferrals to taxpayers facing financial difficulties will be eased. Instead of fully freezing accounts during debt recovery, the administration will allow partial withholdings, thereby enabling taxpayers to continue normal operations. Legal provisions will also be clarified to reduce disputes, enhance coordination between enforcement bodies and the tax authority, improve information sharing, and protect taxpayers from excessive penalties by capping late payment interest in line with the Civil Code.

These amendments are reflected in Articles 1, 2, 3, 4, and 6 of the draft law.

4. **Amendments Related to Tax Dispute Resolution Procedures.** In order to advance the process of reviewing and resolving tax disputes, measures are included to enhance the transparency and openness of the operations of the

Dispute Resolution Council, strengthen the requirements to ensure that its composition is professional and free from conflicts of interest, and increase private sector participation. These changes are designed to shorten the timeframe for dispute resolution and to better safeguard the rights and interests of taxpayers.

These amendments are reflected in Articles 1, 2, 4, and 5 of the draft law.

- 5. Amendments Related to Electronic Systems of the Customs and Tax Administration.** The tax e-system will be expanded to improve information sharing between tax and customs authorities, simplify tax payment processes, enhance efficiency and oversight, and transition to a fully digitalized system with minimal human involvement.

These amendments are reflected in Article 1 of the draft law.

- 6. Amendments Related to Implementing International Standards on Transparency and Automatic Exchange of Information.** The State Great Khural ratified the *Convention on Mutual Administrative Assistance in Tax Matters* on January 3, 2020, and acceded to the *Multilateral Competent Authority Agreement on Automatic Exchange of Financial Account Information*, committing Mongolia to implement the AEOI Standard from 2027. To ensure full implementation, further provisions must be added to domestic legislation.

The draft law specifies the competent authorities for AEOI implementation, the procedures for collecting and transmitting information to other jurisdictions in a timely and internationally consistent manner, and measures to safeguard taxpayer confidentiality.

These amendments are reflected in Articles 1, 2, 3, 4, and 6 of the draft law.

In relation to this draft law, amendments have also been prepared for the Customs Law, the Law on Customs Tariffs and Customs Duty, the Law on Certified Tax Advisor Services, the Criminal Law, the Infringement Law, and the Investment Law.

---oOo---